

OBNOVA GRADSKOG MUZEJA U VARAŽDINU

*Darko Sačić
Gradski muzej
Varaždin*

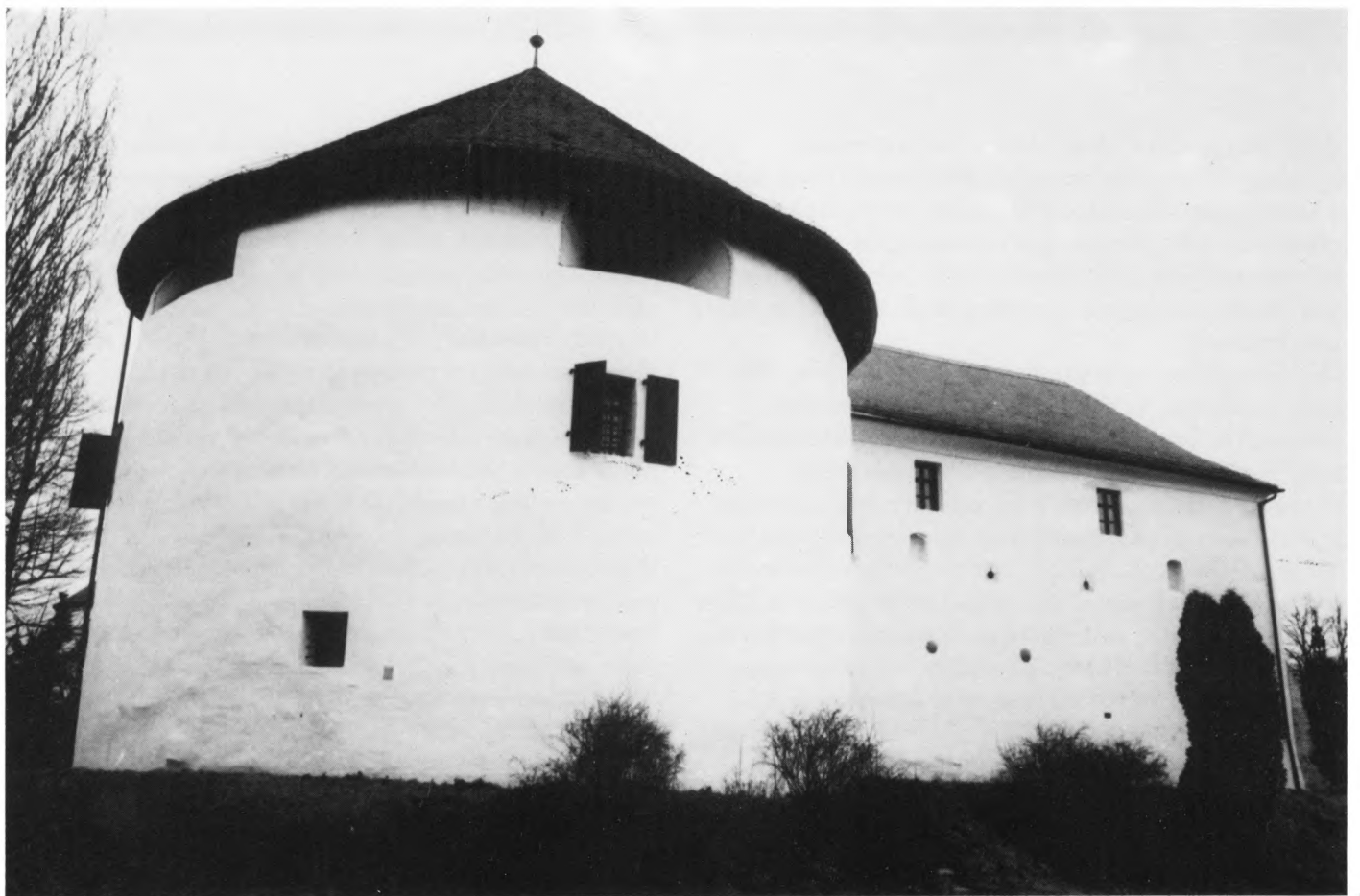

vaki grad nastoji materijalizirati pojam svojeg imena uz objekt ili sredinu koja ga reprezentira u tradicijskom, estetskom i društvenom smislu. Kako zamisliti Varaždin bez njegova Staroga grada, personifikacije osmostoljetne povijesti, centra imaginacije suštine gradskog postojanja i identiteta? Kako gledati na promicanje kulturno-povijesnog razvoja Hrvatske a ne uključiti i najznačajniji objekt unutar jedinstvene urbanističko-gradevne gradske strukture Varaždina, objekt opće prepoznatljive fizionomije? Stari grad u Varaždinu centar je interesa svakog došljaka, ali jednako i dio svakodnevice građana. Neki ga gledaju očima verzirane stručnosti tražeći i pronalazeći u njemu izazove znanstvene istine, drugi unutar kulisa povijesnih dimenzija doživljavaju poneki ugodan trenutak življenja. Možda su to samo krajnosti u gledanju na spomenik nulte kategorije kulturno-povijesne vrijednosti, ali su ilustrativne za položaj čovjeka koji preuzima ulogu da ga obnovi i revitalizira. Ovaj tekst je pisan iz kuta jednog od ljudi isturenog od strane investitora da u okviru svoje domene vodi kompleksne poslove konkretizacije ideje obnove

objekta. Pokušaj je to bilježenja toka rasuđivanja unutar komunikacije na relaciji projektant – investitor – realizator – javno mnijenje.

Uvjeti za početak ovako kompleksnog zahvata stekli su se nakon višegodišnjeg upornog rada ekipe čelnih ljudi kulture, kako Varaždinaca tako i dobronamjernih republičkih funkcionara, da utru putove razumijevanja nužnosti ulaganja u održavanje spomenika kulture ali i stručne i verificirane obrade svakog od njih, počevši od projektnih elaborata pa do adekvatne namjene. Vidljivi rezultati netom završenih restauracija – palače Sermage-Galerije slika (1981) i Muzeja revolucije (1983), te posvemašnja akcija osvježanja gradskih fasada u okviru proslave 800. obljetnice grada, kao referenca umnogome su pomogli na stvaranju pozitivne klime za ulazak u najkompleksniji zahvat obnove i revitalizacije iznimnih spomenika kulture u Varaždinu – rekonstrukciju kompleksa Stari grad. Uz taj zahvat paralelno se radi na još nekoliko značajnih arhitektonskih cjelina, što govori da grad proživljava renesansu svoje blistave prošlosti.

Iako se pod krovovima Staroga grada otkad je dodijeljen na korištenje Gradske muzeju ne pojavljuju prvi put zidari, tek sada možemo govoriti o sveobuhvatnoj sanaciji objekta. Za formuliranje projektnog zadatka korištena su prijašnja stručna istraživanja i stečena iskustva, aplicirani su zahtjevi muzealaca u vezi s budućim postavom muzejskih zbirki, sagledana iskustva radova na objektima koji karakterom gravitiraju Starom gradu, a uvažavani nalazi statičkih ekspertiza i stanje temelja i tla pod njima. Projektiranje je povjereno Restauratorskom zavodu u Zagrebu, koji za odgovornog projektanta postavlja Zvonimira Maticu. Angažiran je nadzorni organ – »Coning« Varaždin koji zastupa Mladen Cesar. Zahvat od samog početka

projektiranje a kasnije i izvođenje radova redovito prate stručnjaci Regionalnog zavoda za zaštitu spomenika kulture u Zagrebu i stručna komisija za ocjenu projektnih elaborata pri RSIZ-u kulture SR Hrvatske. Oformljena je i komisija za nadzor investicije, koju sačinjavaju ugledni varaždinski građevinski stručnjaci te javni i društveni uglednici. Za najosjetljivija pitanja u vezi s obnovom konzultiraju se i stručnjaci iz drugih republičkih institucija i radnih organizacija.

Višegodišnje pripreme rezultiraju početkom građevinskih radova u 1983. godini. Gradski muzej Varaždin kao korisnik objekta dobiva ulogu investitora, a tadašnji direktor Jasna Tomičić nezavidan položaj odgovorne osobe. Ne treba zaboraviti da se početak radova poklapa s oštrim investicijskim restrikcijama u zemlji te da je modalitet za pokrivanje troškova utvrđen mehanizmom osiguranja sredstava za sanaciju šteta od potresa, koji je 1982. godine pogodio varaždinsku okolicu. Novac je osiguran bitno uvećanom stopom izdvajanja za kulturu, a već od početka sredstva pristižu i iz RSIZ-a kulture Hrvatske. U toku godina omjer financiranja zahvata između Varaždina i Republike postao je 50 : 50 posto. Nezaobilazna je uloga u ostvarenju zacrtanih programa i dvojice Varaždinaca – Ivica Grabara (tajnika SIZ-a kulture u to vrijeme) i Janka Pavetića (predsjednika Komiteta za društvene djelatnosti), kao i blagonaklonost članova Izvršnog vijeća SO Varaždin. Da bi se u sistemu periodičnog pritjecanja sredstava i dinamici konzervatorskih istraživanja (i na temelju njih na izradi projektne dokumentacije) moglo sustavno raditi, projekt je razrađen u osam faza, od kojih se šest odnosi na objekt Stari grad, sedma na hortikulturno uređenje okoline uključujući i bedeme te osma na sanaciju Ulazne kule s pokretnim mostom – Kule stražare.

Već na početku uviđa se nesavladiva prepreka sveobuhvatnijem zahvatu na tvrđi u cjelini – inventar, muzejski materijal kulturno-povijesnog odjela Muzeja ostaje u njoj za trajanja cijele obnove. Počinje seljenje dragocjenih predmeta iz jednog dijela objekta u drugi, što je iscrpljivalo muzejske radnike svih šest dugih godina izvođenja radova. Tu je i materijal iz Etnografskog odjela, koji proživljava istu sudbinu.

Do početka obnove Stari grad je imao samo trofazni priključak struje i električnu instalaciju u tri prostorije uprave. Bio je bez kanalizacijskog i vodovodnog priključka. Prvi su radovi, razumljivo, bili dovođenje tih priključaka i plinska instalacija za potrebe grijanja. Ujedno su se osposobili prostori koji će u budućnosti služiti kao distributivne centrale za objekt. U prvu fazu spadala je rekonstrukcija južnoga krila, te su opremljeni radni prostori za muzejsko osoblje.

Druga faza se odnosi na zapadno krilo, koje je statički bilo najproblematičnije pa je horizontalnim ukrućivanjem i sanacijom zidova osiguran taj dio zgrade. Uspostavljena je nova vertikalna komunikacija prostranim višekrakim stubištem, na mjestu prijašnjega drvenog spiralnog i spoja krila sa sjeverozapadnom kulom, tzv. Cehovskom. Zahvat je ostavio konzervatorske nedoumice, a opravdavan je nužnošću komunikacije posjetioca u budućemu Muzeju. Uspostavljen je stari nivo drugoga kata Cehovske kule, zamijenjena dotrajala krovna konstrukcija (kao uostalom i na svim ostalim dijelovima) i izvedena hidroizolacija temelja i prizemnih zidova, postupak koji je također proveden na cijelom Starom gradu.

Treća faza obuhvaća radove na sjevernom krilu. Tu je uključena sanacija dijela podruma koji će u budućnosti zajedno s podrumom Cehovske kule biti

prostor stalnog postava Arheološkog odjela, kao i adaptacija tavana za potrebe izlaganja zbirke porculana i stakla, što je kasnije napušteno, te je u nedostatku depoa tavan dobio baš tu namjenu. U prizemlju (prostor starih kancelarija) uspostavlja se reprezentativni ulaz u Muzej s prijemnom prostorijom i prodajom popratnog materijala.

Četvrta faza donosi nova neugodna iznenađenja: u toku radova nastaju alarmantna statička pomicanja i odvaja se sjeverni obrambeni zid od prigradene galerije. Spektakularnim građevinskim zahtovom, pri čemu se galerija podiže dva centimetra a potom podbetonirava i smiruje horizontalnim zategama, riješen je problem, ali je rok završetka radova pomaknut za gotovo godinu dana. Sjeveroistočna kula, u kojoj se nalazi lapidarij a na katu kapelica, već je ranije djelomično restaurirana (fresko obrada zida). Novo iznenađenje je otkrivanje do tada nepoznatog istočnog ulaza u dvorište.

Radovi pete i šeste faze obnove tekli su paralelno. Gotička kula u nivou poda drugoga kata dobiva rekonstruirani teraco, zamijenjena je znamenita bifora novoisklesanom, otvoren dio poda prvoga kata te pokazana svodna konstrukcija. Nakon dugih konzultacija zamjenjuje se dvokrako prigradeno stubište jednokrakim, što omogućava otvaranje zazidanoga reprezentativnog luka ulazne kule. Delikatan zahvat skidanja prizemlja i prvoga kata galerije (južne dvorišne) te vraćanje izvornog stanja rastera stupova i svodova omogućava završetak cjelovitog provođenja sistema oslikavanja dvorišne fasade prema otkrivenim detaljima.

Instaliranjem protupožarnog dojavnog sistema i zatvaranjem kruga centralnoga grijanja, Stari grad počinje u cijelosti funkcionirati. Ostalo je nešto više od dva mjeseca da se vrati stalni postav Kulturno-povijesnog odjela

Muzeja. Svih tih godina radilo se na muzejskoj obradi i formulaciji koncepcije izmijenjenog postava. U osnovi, pridržavali smo se naslijeđenoga, no nove prostorne mogućnosti suvremenije potrebe struke prisiljavaju nas na neke izmjene te s određenim pomacima uspostavljamo novi stalni postav. Autori koncepcije su kustosi Miroslav Klemm i Ljerka Šimunić.

Poseban je problem bio arhitektonsko-likovni dio opreme Muzeja. Svi su se muzejski stručnjaci složili da se angažira kvalitetan i iskusan suradnik. Već prvi kontakti upućuju na nemogućnost realizacije te ideje. Istanjeni žiroračun sanacije ne može podnijeti nova opterećenja. Zajedničkim snagama realizirali smo sve što smo mogli, štampali vodič, seriju razglednica, atraktivne ulaznice, riješili projekte vitrina u dijelovima postava koji ih nisu dobili u investiciji, unijeli nužan dio »scenografije« postavivši zavjese, označili komunikacijski tok. Kolektiv je radio tih ljetnih mjeseci 1989. svakog dana do kasno u noć. Tehničkim prijemom zdanja i formalno završava boravak građevinaru pod krovom naše ustanove.

Stari grad Varaždin i stalni postav Kulturno-povijesnog odjela u njemu svečano su otvoreni za javnost 29. rujna 1989. Već u lipnju, u vrijeme održavanja Juniorskog prvenstva Evrope u atletici, omogućili smo gostima da razgledaju i nedovršeni postav Staroga grada. Treba spomenuti da je i najnužnije uređen park i rasvjeta dvorca.

Uza svečane govore Ive Latina, predsjednika Predsjedništva SR Hrvatske, Vlade Ukrainčika, direktora Republičkog zavoda za zaštitu spomenika kulture, Janka Pavetića, predsjednika Komiteta za društvene djelatnosti SO Varaždin, te cjelodnevni muzički program veličanstveno je otvoren Stari grad. Kolege muzealci iz čitave Jugoslavije i dragi nam prijatelji i suradnici iz

inozemstva podijelili su s nama radost toga svečanog čina. Kulminacija veselja bilo je ispaljivanje vatrometa u večernjim satima. Uz niz prigodnih programa, taj su dan otvorene i XIX. varaždinske barokne večeri. Sve u svemu, svečarski završetak višegodišnjih entuzijastičkih napora na dostojnoj prezentaciji i spomenika kulture i muzejske struke. Slijedila je primjerena medijska prezentacija, brojne čestitke i posjeti kolega, riječi pohvale i, naravno, nezaobilazni ponos i zadovoljstvo svih nas koji smo sudjelovali u ovom poslu. Tema za analize i konzervatorskih, i građevinskih, pa muzealnih postupaka na Starom gradu ima napretek. Dapače, očekujemo konstruktivni dijalog – da se iskristaliziraju i naši stavovi ali i da, po mogućnosti, pomognemo onima koji žele u svojoj sredini prionuti na sličan posao. Kako god laskaju ocjene uvaženih kolega da smo »najljepši muzej u Jugoslaviji i jedan od najljepših u Evropi«, svjesni smo da takve riječi obavezuju na stalni rad, a i premladi smo kolektiv da nosimo breme završenog čina. Uostalom prostor stalnog postava Arheološkog odjela zjapi prazan, a baš se taj odjel može pohvaliti permanentnim radom na području svojeg interesa.

Ne smiju se zaboraviti sedma i osma faza radova na kompleksu Stari grad. Vremena su teška i siromašna. Ali i ona na početku nisu bila nimalo sretnija, dapače, svatko objektivno će zaključiti da su bila i teža i zahtjevnija. Svi pripremni radovi za početak sanacije Ulazne kule s lančanim mostom su obavljani (napravljeni su idejni projekti, osigurano financiranje projektne dokumentacije te u programima Varaždina i Republike izvršeni materijalni troškovi građevinskih radova). Osigurana su sredstva za istraživanja vanjskog dvorišta Staroga grada, kao podloga projektnoj dokumentaciji hortikulturnog rješenja. Predstoji borba za dodjelu zgrade žitnice (Gradskom arhivu Varaždin služi sada kao depo), koja je sastavni dio kompleksa Stari grad, na korištenje Etnografskom odjelu Muzeja, čime bi se napokon riješio prostor postava tog odjela a i zaokružila muzealna namjena cijelog područja.

Stari grad Varaždin od otvorenja do lipnja 1990. godine (dakle u osam mjeseci) razgledalo 25.000 posjetilaca. Pa iako mi, radnici u kulturi statistiku i brojčane pokazatelje gledamo uvijek s nužnom rezervom, podatak će dobro doći onima koji brojkama nastoje formulirati značenje kulture.

Gradski muzej Varaždin je i stvarno postao centar tradicije u svojem gradu. Zaslužan je za to naš osnivač Krešimir Filić i cijela ekipa tadašnjih pregalaca koji su mu omogućili da realizira svoj naum. Također su za to zaslužne dugogodišnje direktorice Mira Ilijanić i Jasna Tomičić, koje su autoritetom i spretnošću vodile ustanovu zajedno s plejadom vrsnih stručnjaka, danas neospornih poznavalaca svoje struke. Zahvalnost smo dužni i Varaždincima, građanima koji su pomno pratili postavljanje svake cigle i poticali nas u najtežim trenucima. Uostalom, odvajali su i od svojih prihoda novac za gradnju. Ne zaboravljamo ni suradnike, od projektanta do verzirane ekipe radnika GK »Zagorje« Varaždin, majstora koje preporučujemo. Pozivamo sve da nas posjete, razmijene misli i iskustva.

I nakraju, kad smo pokušali sve iznose od početka radova do tehničkog prijema pretvoriti u čvrsti iznos iskazan u DEM dobili smo svotu od 2.000.000 njemačkih maraka. I nije puno za opseg izvedenih radova i rezultat koji danas imamo.

Primljeno: 14. 6. 1990.

Gradski muzej Varaždin – stanje prije obnove i izgled obnovljenog objekta; snimio: Davor Putar

SUMMARY

Renovation of the City Museum in Varaždin

Darko Sačić

The City Museum in Varaždin is placed in the castle building of the Old Burgh, a 0 category monument, eight centuries old. After extensive preparations the complex renovation began in 1983. The design envisages eight stages of renovation work. So far the first six stages have been completed, the seventh stage, renovation of the surrounding park, and the eight stage, renovation of the Entrance Tower with drawing bridge, still remain to be worked on. The author of this article describes the process of renovation in detail. Alongside the construction work years were spent on museological processing of the material and on the formulation of the new display which had to be adapted to the new space and the modern requirements of museology. A special problem was the architectural and visual equipment of the museum. A guide was published and a series of picture postcards, well designed tickets, the direction of communication was marked, and the most necessary part of the museum »scenography« carried out. The Old Burgh and the permanent display of the historical part of the museum were opened with a ceremony in September, 1989. For that occasion were the park and the illumination of the castle also set up in their most basic form. What lies ahead is the adaptation of the archaeological part and the ethnological collection, for which it is planned to acquire the building of the former granary (now housing the Archives), which in fact is part of the Old Burgh. The cost of the renovation was 2,000,000 DM. In the first eight months the Old Burgh was visited by 25.000 visitors.

OTVORENJE STALNOG POSTAVA GRADSKOG MUZEJA KARLOVAC

Branka Šulc

tvorenje novoga stalnog postava Gradskog muzeja Karlovac, upriličeno 31. svibnja 1990, rezultatom je višegodišnje interdisciplinarnе akcije zaštitara spomenika kulture, muzeologa, kustosa, arhitekata i dizajnera na zgradi i u njoj – povijesnoj građevini nulte kategorije tzv. Palači Frankopana iz 17. i 18. stoljeća. Sanacija zgrade otpočela je još 1983. godine i rad je trajao u etapama do polovice 1987. godine, a pripremni muzeološki radovi obavljali su se tijekom 1985. i 1986. godine i ponovno se nastavljaju 1989. i 1990. godine.

Ta napose dugo očekivana obnova novoga stalnog postava Muzeja, koji se po svom kompleksnom karakteru i materijalu ubraja u značajne muzejske institucije Hrvatske s dugom tradicijom (osnovan 1952. godine), kao svojevrсна »memorija grada«, prezentant identiteta Karlovca i njegove regije, kulturne i društvene stratigrafije, realizirana je ne malom financijskom podrškom samoga grada Karlovca i Republike te sredstvima po SAS-u o revitalizaciji Karlovca i nadasve trudom i entuzijazmom stručne ekipe Muzeja. Muzej je uočio i potrebu da ozbiljan zadatak – izradbu novoga stalnog postava – izvede putem čvrstoga muzeološkog programiranja, što jest potreba muzejske djelatnosti, ali u našoj muzeološkoj praksi ipak još nedostavno funkcionira.

Stoga je početak na poslovima pretprogramiranja uključivao zajednički timski rad stručnjaka karlovačkog Muzeja, arhitekta, dizajnera i muzeologa te niz